İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı Yıl:19 Sayı:37 Bahar (Özel Ek) s.30-39

PANDEMİ VE GÜVENLİK: COVID-19 İLE MÜCADELEDE POLİS VE ORDU

Ayfer Genç Yılmaz[1]
ORCID ID: 0000-0002-4714-0639

ÖZET

Çalışma, Covid-19'un güvenlik üzerindeki etkisini polis ve ordu arasında bulanık hale gelen işbölümüne odaklanmak suretiyle analiz etmek niyetindedir. Covid-19, ilk olarak Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkmış ve sonrasında kısa sürede Avrupa'nın tamamına yayılmıştır. Sonrasında, dünya genelinde siyasal otoriteler birer birer hastalığın güvenlik için bir tehdit oluşturduğunu açıklamıştır. Bu bağlamda, pandeminin güvenliğin dönüşümünde Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül saldırılarından sonra yeni bir aşama oluşturduğu iddia edilmektedir.

Makale, Covid-19'un yükselişiyle birlikte gelişen şartlar altında, polis ve ordunun pandemiyle mücadelede yeni sorumluluklar üstlendiğini iddia etmektedir. Bu yeni görevlerin belirsiz ve bulanık karakteri polise ve orduya hem daha geniş bir alanda görev yapma hem de takdir yetkisi kullanma olanağı sağlamıştır. Ayrıca, pandemi, polis ve ordu arasındaki geleneksel rol dağılımını ve iş bölümünü de dönüştürmeye başlamıştır. Bu süreçte, ordu Covid-19 ile mücadelesinde devlet sınırları içerisinde daha fazla rol üstlenmeye başlamıştır. Ordu personelinin özellikle sağlık ve iç güvenlik alanında destek sağladığı gözlemlenmektedir. Birçok Batı ülkesinde -ABD dâhil- ordunun polise destek olması sıkça rastlanır bir uygulama haline gelmiştir. Polis ise bu dönemde koronavirüs yasaklarının gözetilmesinde daha fazla şiddet kullanır hale gelmiştir. Bu bakımdan, Covid-19'un özellikle konsolide olmayan demokrasilerde polisin militarizasyon sürecine katkı sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, güvenlik, polis, ordu

PANDEMIC AND SECURITY: THE POLICE AND MILITARY IN THE STRUGGLE AGAINST COVID-19

ABSTRACT

This study aims to analyze the impact of COVID-19 on security by focusing on the blurring boundaries between the military and police. The first COVID-19 case was identified in December 2019, in China and has quickly spread throughout Europe. Since then, political authorities all around the world have declared the pandemic as a global threat to security. In this context, the pandemic seems to appear as a critical milestone in the transformation of security, which began with the end of the Cold-War and was further accelerated by 9/11.

This paper asserts that, under the circumstances created by the rise of COVID-19, the police and the military have started to undertake new responsibilities to fight against the pandemic. The unclear and blurry character of these newer missions has granted both the police and the military the opportunity to act in an exceptional way and to use discretionary powers. Additionally, the pandemic has blurred the traditional division of labor between the police and military. The military, in its fight against COVID-19, started to take more responsibility within state borders. Military personnel have provided support in domains of healthcare and internal security. It becomes a common attitude in many Western states, including the U.S, for the military to backup police forces. The police, in return, started to use extreme violence while enforcing coronavirus lockdowns. Finally, it could be claimed that COVID-19 accelerated the militarized police practices, particularly in unconsolidated democracies.

Keywords: COVID-19, security, police, military

[1] *Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, agenc@ticaret.edu.tr*

1.GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında Çin'de başlayan ve sonrasında Avrupa başta olmak üzere tüm dünyaya yayılan COVID-19, çok kısa sürede küresel düzeyde siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda büyük değişimler başlatmıştır. Ortaya çıktığı ilk andan itibaren çeşitli siyasal otoriteler ve uluslararası örgütler tarafından bir tehdit ve kriz olarak adlandırılan COVID-19 bağlamında toplumsal hayatta izolasyon dönemine girilirken, ekonomik alanda ülkeler için tedirginlik edici gelişmeler yaşanmaktadır. Siyasal alanda ise, ülkelerin sınırlarını kapattığı ve kendi içine döndüğü yeni bir sürece girilmiştir.

Tüm bu gelişmeler arasında en görünür değişim alanlarından birinin güvenlik alanında olduğu söylenebilir. COVID-19 ile mücadele edilirken ortaya çıkan acil durum şartlarında ordular Batı demokrasileri de dahil olmak üzere dünya genelinde tüm ülkelerde göreve çağrılmıştır. Aynı süreçte, COVID-19'un yayılmasını engellemeye dönük olarak dünya genelinde uygulamaya giren sokağa çıkma yasaklarının gözetiminde ve denetiminde ise polis başlıca rolü üstlenmiş ve toplumun gündelik hayatında giderek daha fazla görünür hale gelmiştir. Pandeminin sunduğu yeni ve olağanüstü şartlar artında devletin güvenlik aygıtlarının başlıca iki bileşenini oluşturan polis ve ordu için de yeni görevler hâsıl olmuştur. Üstelik bu görevlerin birçoğunun alışılmadık ve tam da tanımlanamamış olmaları uygulamada sorunlar ve belirsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Ancak tartışmasız duran şey hem polisin hem de ordunun COVID-19 ile mücadele ile birlikte yeniden inşa olunan güvenlik ortamında eskisinden farklı bir biçimde işlerlik kazanmış olmalarıdır.

Elinizdeki çalışma, pandemi ve pandemi ile mücadele sürecinin güvenliğin Soğuk Savaş sonrası başlayan dönüşümünde yeni bir aşama oluşturduğunu iddia etmektedir. Buna göre Soğuk Savaş sonrası dönemde azalan devletler arası çatışmalar ve onun yerini almaya başlayan ve sayısı her geçen gün artan iç çatışmalar güvenlik ortamının dönüşümünde birinci aşamayı oluşturmaktadır. İkinci dönüşüm 11 Eylül saldırıları ve terörizme karşı küresel savaş ilanıyla gerçekleşmiştir (Foradori, 2018). Şimdi, COVID-19 ile mücadelenin mümkün kıldığı şartlar altında devletlerin güvenlik anlayışını gündelik hayatın tümünü kapsayacak biçimde genişlettiği söylenebilir. Öyle ki, kamu sağlığının da bir nevi güvenlik meselesi olarak tanımlanması, kavramın kapsamını genişletirken, anlamını da bulanıklaştırmıştır. Giderek genişleyen güvenlik tanımının inşa ettiği yeni ortamda hem polis hem de ordunun rollerinde dönüşümler yaşandığı iddiası makalenin ikinci tezini oluşturmaktadır. Buna göre, pandemi sürecinde ordunun eskisine nazaran ülke sınırları içerisinde çok daha fazla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Hijyen işlemlerinden, hastaların transferine ve hatta polisi yetersiz kaldığında ikame etmeye kadar birçok alanda ordu personeli ülke sınırları içerisinde görev yapmaya başlamıştır. Diğer taraftan, polis, toplumla en yakın temas halinde olan güvenlik aygıtı olarak pandemi sürecinde yetki ve görev alanlarının her geçen gün genişlediğini görmüştür. COVID-19 ile mücadele sürecinde ardı ardına yayımlanan genelgeler ve yönetmelikler bağlamında polis, Batı demokrasilerinde dahi yeni ve geniş yetkiler elde etmiştir. Bu sayede polis hem takdir yetkisini genişletmiş hem de militarize

araçlarla toplumu kontrol etme imkanını arttırmıştır. Bu doğrultuda polis-şiddet ilişkisi tartışmaların merkezine yerleşmiştir. Dolayısıyla, pandemi sürecinde ordunun topluma daha dönük ve pasifize bir rol üstlendiği görülürken, polisin daha militarize ve toplumu kontrol altına almaya eğilimli bir görev tanımına ulaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda, pandemi sürecinde polis ve ordunun geleneksel içerisi-dışarısı ve maksimum-minimum güç kullanımı ekseninde tanımlanan ve modern devletin merkezine yerleşen geleneksel rol dağılımının bir değişim sürecine girdiği düşünülebilir.

2. GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜNDE YENİ BİR AŞAMA: COVID-19

Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte iki kutuplu sistemde devletler arası çatışmalarla belirlenen güvenlik ortami yerini yeni bir güvenlik anlayışına bırakmıştır. Bu dönüşümün iki yönlü olduğu söylenebilir. İlk olarak, Soğuk Savaş ertesinde devlet egemenliğini merkezine alan Westphalia anlayisi büyük ölçüde sona ermiştir. Buna göre post-Westphalia sürecinde güvenlik meselesinin artık devletler arası savaş ile sınırlı bir şey olarak düşünülmesi zorlaşmıştır. Aynı dönemde, 'insan güvenliği' anlayışının giderek 'devlet güvenliği' anlayışının yerini alması süreci post-Westphalia dönemi güvenlik anlayışında yaşanan dönüşümün ikinci ayağını oluşturmuştur. İnsan güvenliği kavramı, böylece, BM Kalkınma Programı'nın hazırladığı İnsani Kalkınma Raporu'nda ilk kez resmi düzeyde dile getirilmiştir[2]. Bu raporda, güvenliğin devletlere referansla değil de güven arayışında olan insanların gündelik hayatına ve kaygılarına atıfla tanımlanmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir. Zamanla, insanlığa ve insan haklarına yönelik olan saldırıların engellenmesi de tüm uluslararası toplumu ilgilendiren bir güvenlik meselesi haline gelmiştir. Bu doğrultuda, ülkeler içinde gerçekleşen iç çatışmalarda halkların zarar görmemesi için gerektiğinde müdahalede bulunulması da bir gereklilik olarak ortaya cikmistir. 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül saldırıları sonrasında ise küresel ölçekte ABD tarafından terörizme karşı savaş ilan edilmesi güvenliğin dönüşümünü hızlandırmıştır. Güvenliğin dönüşümü ekseninde yaşanan tüm bu gelişmeler, ordu ve polisin görev tanımlarında kayda değer değişiklikler yaratırken, aynı zamanda, bu iki kurum arasındaki geleneksel rol paylaşımını da daha bulanık hale getirmiştir. Son dönemde polisin ulus aşırı görevlerde ve uluslararası misyonlarda bir uluslararası aktör olarak daha fazla görünürlük kazandığı gözlemlenirken (Greener, 2011; Osland, 2019; Hunt, 2019), orduların da küresel terörizmle mücadele kapsamında içeride çeşitli roller üstlendiği bilinmektedir.

Son olarak, Aralık 2019 itibariyle Çin'de başlayan ve kısa sürede Avrupa'yı ve dünyayı etkisi altına alan Covid-19'un da güvenliği dönüştürmeye başladığı ve bu dönüşümün nasıl bir hal alacağı üzerine çeşitli tartışmalar süregelmektedir. En son olarak, Nisan 2020'de, BM Genel Sekreteri Covid-19'un küresel barış ve güvenliği tehdit ettiğini açıklamıştır ('Covid-19 threatening, 2020). İsrail ve Fransa gibi ülkelerin devlet başkanları ise virüsle mücadele yerine 'virüse karşı savaş' tabirini kullanmayı tercih ederken, aynı zamanda, bunun terörle

[2] İlgili rapora şu linkten ulaşılabilir: http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/chapters/

mücadele gibi bir sürece tekabül ettiğini vurgulamıştır (Uysal, 2020). Birçok ülkenin güvenlik aygıtlarının ve personelinin Covid-19 ile mücadele sürerken daha önce hiç tecrübe etmediği ve eğitimini almadığı birçok yeni ve alışılmadık roller üstleneceği tahmin edilirken, bu rollerin giderek genişleyeceği tahmin edilmektedir. Son dönemde, virüsün yayılmasının engellenmesi için harcanan çabalarda başrolü üstlenen polis ile onu hem tamamlamak üzere göreve çağrılan hem de farklı biçimlerde yine virüsün engellenmesi hususunda ön plana çıkan ordunun bu süreçte nasıl roller üstleneceği üzerine farklı varsayımlar öne sürülmektedir. Üstelik, her iki güvenlik aygıtının, içerisinde bulunduğumuz olağanüstü koşullar altında yeni ve alışılmadık roller üstlenmeleri, bu aygıtların yeniden tanımlanan ve genişleyen eylem alanlarında şiddet ile olan ilişkilerini de sorgulanır kılmaktadır. Hem ordu hem de polisin Covid-19 ile mücadele ekseninde aşırı şiddet kullandıkları yönünde iddialar, şimdiden, *Human Rights Watch* gibi örgütlerin dikkatini çekmeye başlamıştır.

Bilindiği üzere, devletin birincil görevi olarak nitelendirilen güvenlik görevinin yürütülmesinde polis ve ordu arasında iş bölümü belirir. Buna göre, ordu ağırlıklı olarak dışarıdan sorumlu güvenlik aygıtı olarak karşımıza çıkarken; polis ülke sınırları içerisinde asayişten sorumlu kurumsal yapı olarak kurgulanır (Brodeur, 2005: 41-48). Bu geleneksel görev dağılımı, onların şiddet ile olan ilişkilerini de belirler. Buna göre ordu, düşmanı yok etmek hedefiyle maksimum şiddet kullanım rasyonalitesi ekseninde tanımlanırken, polisin toplum ile olan ilişkisinin hassas niteliği onu kamu düzenini sağlarken minimum şiddet kullanımını ve hukuk denetiminde işleyişini zaruri kılar. Ordu ve polisin, Covid-19 ile mücadelede üstlendikleri yeni roller, şiddet ile ilişkileri ve ikisi arasındaki rol dağılımının değişen niteliğine dair gerçekleştirecek bir araştırma, üzerine düşünülmesi gereken farklı sorular ortaya çıkarmaktadır:

1-Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerde ordu ve polisin Covid-19 ile mücadelede üstlendikleri roller nasıl farklılık göstermektedir?
2-Covid-19 ile mücadeleye bir güvenlik sorunu ya da bir halk sağlığı meselesi olarak yaklaşmak güvenlik kurumlarının şiddet ile olan ilişkilerini nasıl belirlemektedir?
3-Pandemi, güvenliğin sırasıyla Soğuk Savaş ertesi ve 11 Eylül saldırıları sonrasındaki değişim ve dönüşüm sürecinde yeni bir aşama olarak düşünülebilir mi?
4-Ordu ve polisin yeni ortaya çıkan güvenlik tehditleri karşısında hâlihazırda bir rol değişiminden söz edilirken, Covid-19 ile mücadele süreci ordu ve polis ilişkileri üzerinde nasıl bir etkide bulunacaktır.
5-Covid-19 ile mücadele sürecinde ordu ve polisin toplum nezdinde yetki kullanımları ve şiddet ile olan ilişkileri nasıl bir seyir izlemektedir?

Çalışma, yukarıdaki sorular ekseninde, pandemi koşulları altında polisin ve ordunun, her iki kurumun, geleneksel rolleri dışında yeni roller üstlendikleri tezini savunmaktadır. Buna bağlı olarak, yeni kazanılan rollerin veya genişleyen yetki alanlarının beraberinde getirdiği sorunlardan en önemlisi olarak şiddet kullanımı da her iki kurum için de bir belirsizlik olarak

ortaya çıkmaktadır. Üstelik, yeni kazanılan roller ve edinilen yetkiler iki güvenlik aygıtı arasındaki geleneksel rol dağılımını da değiştirmektedir.

3. COVID-19 İLE MÜCADELE VE ORDU

Geleneksel olarak ordunun, uluslararası devletler sisteminde hareket eden bir örgütlenme olduğu ve devletin güvenlik aygıtının dışa dönük ayağını oluşturduğu bilinmektedir. Ancak, tarihsel olarak incelendiğinde tüm ülkelerde orduların çeşitli gerekçelerle ülke sınırları içerisinde ve kamu düzeni amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Üstelik anayasalar da sınırlı ve tanımlı bazı durumlarda ordunun bu içe yönelik kullanımına izin vermektedir. Orduların içeride üstlendikleri rollerin sınırlı tutulmasının en önemli nedeni, şüphesiz, kurumun "düşmanı yok etmek" üzerinden tanımlanan bir savaş stratejisini uygulamaya dönük yapılandırılmış olmasından ileri gelmektedir. Yine de, orduların gelişmiş örgütsel kapasiteleri acil durumlar ve felaketlerle mücadelede kullanımlarını gerekli kılmaktadır. Ancak gerek geleneksel liberal demokratik anlayış gerekse bu anlayışın temsiliyetinden sorumlu BM (Birleşmiş Milletler) gibi uluslararası örgütler orduların bu tip kullanımını 'son çare` olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla özellikle günümüz gelişmiş liberal demokrasilerinde orduların içe dönük kullanımı pek tercih edilmemekte ve istisnai bir uygulama olarak kalmaktadır.

Son dönemde, ordunun gelişmiş demokrasilerde de ülke sınırları içerisinde çeşitlenen ve genişleyen roller üstlendiği fark edilmektedir. Özellikle, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD tarafından terörizme karsı savaş ilan edilmesi ve sonrasında IŞİD başta olmak üzere dinsel terör örgütlenmelerinin Batı'da gerçekleştirdiği terör saldırıları, bu coğrafyanın liberal demokrasilerinde dahi olağanüstü hal uygulamalarını sıklaştırırken, ordunun ülke içindeki görünümünü ve faaliyetlerini de artırmıştır. Bu gelişmeye bağlı olarak bulanık hale gelen iç güvenlik ve dış güvenlik ayrımı neticesinde ordunun küresel terörle mücadelede üstlendiği rol giderek büyümüştür.

11 Eylül'den sonra belki de insanlık tarihi açısından 21. yüzyılın ikinci büyük dönüşümünü başlatan Covid-19 ile mücadele kapsamında orduların virüsle mücadele kapsamında iç güvenlikte çok çeşitli roller üstlendikleri görülmektedir. Covid-19 ile mücadele sürecinde orduların dünya genelinde üstlendikleri roller başlıca altı kategoride incelenebilir (Trias, 2020):

(i) kolluk ve kamu düzeni faaliyetlerine destek
(ii) sağlık ve ilaç yardımı
(iii) lojistik ve mühendislik hizmetleri
(iv) insani yardım
(v) kriz yönetimi
(vi) araştırma ve geliştirme faaliyetleri

Örneğin, ABD'de *Army National Guard* ve *Air Force National Guard*'ın 10 bin adet üyesinin Covid-19 ile mücadelede görev aldığı belirtilmektedir. Artan hasta sayısının tedavisi için gerekli hale gelen ek hastane inşaatlarında görev üstlenen ordu üyeleri özellikle lojistik ile ilgili alanlarda büyük destek sağlamaktadır. Benzer şekilde, İspanya'da da ordunun hastane inşaatı yapımında görev aldığı gözlemlenmektedir Fransa'da ise ordu personelinin hastaların bir yerden başka bir yere transferinde ve ulaşımında lojistik düzeyde önemli roller üstlendikleri görülmektedir. Bu örneklerden biraz daha farklı olarak, ordu personelinin daha az alışıldık ve görece yeni görevlerde kullanıldıkları da gözlemlenmektedir. Örneğin, Güney Kore'de ve İspanya'da ordu çeşitli kamusal alanların dezenfekte edilmesi görevlerini yerine getirmektedir (Trias, 2020).

Covid-19'un denetim altına alınması sürecinde büyük rol üstlenen ve güvenlik aygıtının daha çok toplum ile ilgili olan ayağını oluşturan polis, mevcut şartlar altında, virüsün bulaşmasından en çok etkilenen devlet personelinin başında gelmektedir. Örneğin, New York'ta yaklaşık 15 bin adet polisin virüsten bir şekilde etkilendiği ve görevini yapamayacak durumda olduğu bilinmektedir. Bundan kaynaklı olarak virüsle mücadele eden polisleri ikame etmek amacıyla ordunun da göreve çağrılabileceği tahmin edilmektedir (Allen vd, 2020). Dolayısıyla, ordunun pandeminin daha da ağırlaşması durumunda kolluk faaliyeti görevinin yürütülmesinde polise destek sağlayacağı beklenmektedir.

Öte yandan, Afrika kıtası ülkeleri gibi gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde ordunun Covid-19 ile mücadele kapsamında ülke içinde göreve çağrılması Afrika toplumunun zihninde orduya ve ordu şiddetine dair kötü anıları canlandırmaktadır. Ordunun daha önce sivil ölümlerle ve kötü hatıralarla anılan "sokağa inme" durumu az gelişmiş ülkelerde Covid-19 ile mücadele sürecinde bir kez daha hatırlanmaktadır. Zimbabwe'da çok kısa süre önce, geçtiğimiz Ocak ayında, hükümete karşı artan protestoları bastırmak için kullanılan ordunun, bu defa Covid-19 ile mücadele kapsamında 21 günlük kapatmanın yürütülmesi sürecinden sorumlu olmasına ve halk sağlığını korumak için yetkilendirilmesine toplum şüpheyle yaklaşmaktadır. Aynı ülkede, *Covid Görev Gücü* adıyla oluşturulan kurumsal yapının da gene 2017 yılındaki askeri darbe liderlerinden oluşması durumu daha da şüpheli hale getirmektedir. Benzer şekilde, 21 gün süreli Güney Afrika'daki sokağa çıkma yasağı sürecinde de durumun benzer bir nitelik taşıdığı gözlemlenmektedir. Apartheid döneminin kötü anılarının canlı olduğu bu coğrafyada da ordunun halk sağlığı için görev yaptığına yönelik toplum nezdinde şüpheci bir bakış açısı bulunmaktadır (Noko, 2020).

Sonuç olarak, Covid-19 ile mücadele sürecinin ortaya çıkardığı yeni güvenlik ortamında ordunun 'içeride' çok daha fazla görünür olduğu gözlemlenmektedir. Ordunun bu içe dönük yeni görev tanımı, özellikle gelişmekte olan ve demokratik kurumları konsolide olmamış ülkelerde toplum nezdinde şüpheyle karşılanmaktadır.

4.COVID-19 İLE MÜCADELE VE POLİS

Polis, ordu ile birlikte modern devletin zor -ya da güvenlik- aygıtının iki önemli uzvunu oluşturur (Lutterbeck, 2005: 2013). Devletin içe dönük güvenlik aygıtını oluşturan ve kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu olan polis teşkilatları, dünya genelinde, Covid-19 ile mücadele sürecinde başlıca rolü üstlenmektedir. Pandeminin giderek yaygınlaşması ve kamu sağlığını tehdit eder hale gelmesi ile birlikte sınırların kontrol edilmesi, kamu düzeninin sağlanması, ulusal sağlık çalışanlarına destek olunması gibi konularda polis başlıca aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Covid-19 salgının etkili olmasıyla birlikte, devletler halkları korumak için hızlıca reaksiyon göstermiş ve bu doğrultuda çeşitli yeni kanuni düzenlemelere gitmiştir. Söz konusu yasal düzenlemeler kamu sağlığının korunması için başta polis olmak üzere kamu otoritelerine geniş yetkiler tanımıştır. Örneğin, salgının ilk ortaya çıktığı yerlerden Güney Kore'de *Infectious Disease Control and Prevention Act* adlı yasal düzenleme kolluk kuvvetlerine mahkeme emri olmadan kredi hesap özetlerine erişimden cep telefonu üzerinden bireylerin takip edilmesine kadar çeşitli yetkiler tanımıştır. Benzer şekilde, İsrail'de de olağanüstü düzenlemeler polise cep telefonu datalarına erişim hakkı vermiştir (Funk, 2020). Pandeminin getirdiği olağanüstü şartlar altında polise tanınan bu yetkiler, onu, bireylerin gündelik hayatında daha görünür kılmak suretiyle bireylerin gündelik hayatlarına müdahale yetkisi ile donatmıştır.

Bununla birlikte, polisliğin özüne dair temel sorunsal olarak karşımıza çıkan güvenlik karşısında güven ikilemi *(security-trust challenge)* Covid-19 ile mücadele bağlamında da tartışılmaya devam etmektedir. Diğer bir deyişle, "toplum odaklı polislik" veya "militarize ama etkili polislik" arasında tercihin hangi ülkelerde, hangi gerekçelerle ve neden uygulandığı meselesi önemli bir tartışma sorusu olarak belirmektedir. Bu noktada, pandeminin bir kamu sağlığı meselesi olarak algılanması ya da bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesi ikilemi temel bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, pandeminin bir güvenlik sorunu olarak algısı, onunla mücadelede militarize polislik anlayışını hakim kılarken; Covid-19'un bir kamu sağlığı meselesi olarak ele alınması, onu, daha çok toplum odaklı polislik ile çözülmesi gereken bir mesele haline getirmektedir.

Yukarıda anlatılanlarla ilişkili olarak, polisin özellikle sokağa çıkma yasaklarının denetiminden sorumlu başlıca aktör olarak ön plana çıkması, polisliğe özgü olan takdir yetkisinin gelişmekte olan ülkelerde keyfi kullanımı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Polisin, pandemi koşulları altında, kendisine yeni tanımlanan rollerin belirsizliği altında hali hazırda var olan takdir yetkisini bir kademe ileriye taşıdığından da bahsedilmektedir. Covid-19'un yaygınlaştığı 2020'nin ilk aylarıyla birlikte polis şiddetinin dünyadan gelen haberlerle birlikte tartışılmaya başlandığı görülmektedir. *Human Rights Watch*'un çeşitli raporlarla dikkat çektiği üzere, Covid-19 ile mücadelenin insani boyutu ve bu bağlamda giderek dikkat çekici hale gelen polis şiddeti gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir sorun haline gelmiştir.

Örneğin, El Salvador'da polisin Covid-19 önlemleri kapsamında yüzlerce kişiyi keyfi bir biçimde tutukladığından bahsedilmektedir ('El-Salvador', 2020). Bir başka ülkede, Filipinler, polis dışarı çıkma yasağını ihlal eden bir kişiyi öldürmüştür (Saraç, 2020). Nijerya'da ise güvenlik kuvvetlerinin Covid-19'dan daha fazla kişinin ölümünden sorumlu olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan, polisin aşırı yetki ve şiddet kullanımı iddiaları sadece gelişmekte olan ya da demokratik olmayan ülkelerde geçerli bir sorun olmanın ötesindedir. Örneğin, Birleşik Krallık'ta da polisin gücünü kötüye kullandığı endişeleri resmi görevliler tarafından da telaffuz edilmekte ve Parlamentoda bu konuda tartışmalar devam etmektedir ('UK Police', 2020).

Öte yandan, Covid-19 ile mücadele sürecinin, polisin kullandığı araçlar bakımından da militarize polisliğe katkıda bulunacağı tahmin edilmektedir. Öyle ki, 20 Mart 2020 tarihinde polisler tarafından kontrol edilen bir drone uçağının Fransa'nın Nice kenti üzerinde devriye gezdiği ve Covid-19 ile mücadele için yürürlüğe giren önlemlere uyulup uyulmadığını yukarıdan denetlediği bilinmektedir (Uysal, 2020). Dolayısıyla, daha çok ordunun elinde ve yabancı topraklarda bir terörist gözetleme aracı olarak ünlenen droneların, şimdi, şehirlerin merkezinde toplumu denetlemek amacıyla kullanılır hale gelmesi polisin giderek güçlenecek ve zenginleşecek bir teknik ve araçsal birikimden yararlanacağını haber vermektedir.

5.SONUÇ YERİNE: COVID19 İLE MÜCADELE SÜRECİNDE POLİS VE ORDU ARASINDA DEĞİŞEN ROLLER

Sonuç olarak, Çin'de başlayıp tüm dünyaya yayılan Covid-19'un ortaya çıkardığı olağanüstü şartlar altında hem polis hem de ordu gündelik hayatımızda bir taraftan daha görünür hale gelmiş; diğer taraftan yeni yetkiler ve görev alanları kazanmıştır. Üstlenilen bu görev ve yetkilerin henüz tam tanımlanamayan niteliği her iki güvenlik aygıtının da hareket alanlarını genişletmiştir. Üstelik söz konusu yeni tanımlanan görevlerde ordunun ülke içinde polis görevlerini üstlendiği veya onu tamamlamak amacıyla polise katkı sağladığı; polisin ise orduyu taklit edercesine daha gelişmiş şiddet araçlarına sahip ve davranışları şiddete meyilli bir güvenlik aktörü olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Şartların gerekli kıldığı bu dönüşümlere, bir de, siyasal elitlerin Covid-19 ile mücadeleyi terörle savaşa benzeten söylemleri eklenmektedir. Dolayısıyla güvenlik aktörlerinin yetki alanları değişmiş ve genişlemiş, görünürlükleri artmış ve henüz tam da tanımlanamayan görev dağılımlarında birbirlerinin rollerini oynar hale geldikleri bir karmaşık güvenlik dönüşümü başlamıştır.

Pandeminin gelecek dönemde, nasıl bir seyir izleyeceği henüz bilinmemektedir. Ancak, süre uzadığı ve tehdit azalmadığı takdirde, hem polis hem de ordunun yetkileri ve görevlerinde artışın devam edeceği düşünülmektedir. Bu noktada, takip eden süreçte, ordunun içeride daha fazla görev üstlenebileceği tahmin edilirken, polisin ise daha militarize bir hüviyete bürüneceği öngörülmektedir. Tüm bu gelişmelerin, şimdiden, liberal demokrasilerin temel prensiplerinden biri olarak gösterilen ordunun dışarıda ve dış tehditlerine yönelik olarak kullanımı ve polisin toplumun yanında bir kamu güvenliği personeli olarak tahayyülüne

dayalı keskin ayrımı zora sokacağı beklenmektedir. Covid-19'un Soğuk Savaş sonrası süreçte, 11 Eylül'ün ardından güvenlik alanında yeni bir dönüşümün tetikleyicisi olabileceğine dair öngörülerin geleceği ve doğruluğu hakkında şimdiden bir yargıya varmak güç görünse de, bir dönüşüm sürecinin içerisinden geçtiğimizi söylemek, şu aşamada, iddialı bir varsayımın ötesinde bir siyasal ve toplumsal gerçeklik değeri taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Allen, J.R., Donohue, J., Fuentes, C.R., Goldenberg, P., O'Hanlon, M., (2020), The Military, Policing and Covid-19. *Foreign Policy at Brookings,* Nisan. https://www.brookings.edu/research/the-military-policing-and-Covid-19/ (E.T: 1 Mayıs 2020).

Brodeur, J. P., (2005), "Force policière et Force Militaire. Lemieux, F., ve Dupont, B., (edt.), La Militarisation des Appareils Policiers, (41-58), Canada: Les Presses de l'Université Laval.

COVID-19 threatening global peace and security, UN Chief warns. (2020, 20 Nisan). UN News. https://news.un.org/en/story/2020/04/1061502.

El Salvador: Police Abuses in Covid-19 Response. (2020, 15 Nisan). Human Rights Watch, https://www.hrw.org/news/2020/04/15/el-salvador-police-abuses-Covid-19-response.

Foradori, P., (2018), "Cops in Foreign Lands: Italy's Role in International Policing", International Peacekeeping, 25, 4, 497-527.

Frank, A., (2020), Fighting Covid-19 shouldn't mean abandoning human rights, https://www.wired.com/story/opinion-fighting-Covid-19-shouldnt-mean-abandoning-human-rights/

Greener, B. K., (2011), "The Rise of Policing in Peace operations", International Peacekeeping, 18, 2, 183-195. DOI: 10.1080/13533312.2011.546096.

Hunt, C. T., (2019), "To Serve and Protect. The Role of UN Police in Protecting Civilians". IPI Global Observator https://theglobalobservatory.org/2019/09/to-serve-and-protect-the-role-of-un-police-protecting-civilians/

Lutterbeck, D., (2005), "Blurring the Divide Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe", European Security, 14, 231-53.

Noko, K., (2020), The problem with army enforced lockdowns in the time of Covid19. (2020, 2 Nisan). Aljazeera. https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/problem-army-enforced-lockdowns-time-Covid-19-200401101641258.html

Osland, K. M., (2019), "The US Policing: Security-Trust Challenge", de Coning, C., ve Peter, M., (edt.), United Nations Peace Operations in a Changing Global Order, (191-209), Palgrave Macmillan.

Saraç, N, (2020), Covid-19 Önlemlerine Uymayanlar için 'vur emri' veren Duterte'den sıkıyönetim tehdidi. (2020, 20 Nisan). Euronews. https://tr.euronews.com/2020/04/18/Covid-19-onlemlerine-uymayanlar-icin-vur-emri-veren-duterte-den-siki-yonetim-tehdidi

Trias, A. P., (2020), Military Response to Covid-19 https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/problem-army-enforced-lockdowns-time-Covid-19-200401101641258.html

UK Police accused of abusing power to enforce Covid-19 lockdown. (2020, 31 Mart). Aljazeera, https://www.aljazeera.com/news/2020/03/uk-police-accused-abusing-power-enforce-Covid-19-lockdown-200331084607759.html.

Uysal, A., (2020), "Salgın Günlerinde Dikizleme Günlüğü. (2020, 1 Nisan). Birikim, https://www.birikimdergisi.com/guncel/10005/salgin-gunlerinde-dikizlenme-gunlugu.